

بررسی سازه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی

پریسا خلیل نژاد^{*}، دکتر اسدالله زمانی پور^{**}

چکیده

این پژوهش، با هدف شناسایی و بررسی سازه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی، انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق، در برگیرنده ۸۴۰۰۰ نفر کشاورز استان است که در سال زراعی ۸۷-۱۳۸۶ به کار کشاورزی اشتغال داشته‌اند که از کل این جامعه تعداد ۱۹۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند و به کمک پرسشنامه اطلاعات مورد نیاز از آنها جمع‌آوری شد. نتایج به دست آمده از این پژوهش، نشان‌دهنده وجود ارتباط معنی‌دار بین سن، متوسط عملکرد در هکتار، درآمد برگرفته از فعالیتهای کشاورزی، میزان استفاده از تسهیلات حمایتی، رضایت از برخورد مسئولان، نوع نظام زراعی و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است؛ در حالی که ارتباط معنی‌داری بین سطح تحصیلات، سابقه کار کشاورزی، مساحت زمین زراعی، میزان زمین زیر کشت، نوع مالکیت زمین، میزان رضایت از فروش محصول، میزان مشارکت در فعالیتهای اجتماعی، میزان همکاری با تعاونیهای روستایی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی، مشاهده نشد.

کلیدواژه‌ها:

نگرش، بیمه، بیمه محصولات کشاورزی، استان خراسان جنوبی.

بیمه و
کشاورزی

سال ششم
شماره ۲۱
۱۳۸۸

مقدمه

در دنیای امروز که چالش‌های بیشماری، از کمبود آب و زمین و رشد جمعیت گرفته تا تخریب محیط زیست و جهانی شدن، فراروی بخش کشاورزی است؛ کامیابی این بخش، بیش از هر زمان دیگری در گروی برنامه‌ریزی مؤثر، تخصیص بهینه منابع و انتخاب آگاهانه از میان گزینه‌ها و مسیرهای مختلف موجود برای رشد و توسعه است (۵).

کشاورزی، بخش مهمی از اقتصاد بسیاری از کشورهای در راه توسعه به شمار می‌آید. درصد شایان توجهی از درآمد ناخالص ملی و اشتغال نیروی کار در این کشورها، مربوط به بخش کشاورزی است. به رغم اهمیت بخش کشاورزی در کشورهای در راه توسعه؛ سطح پایین درآمد، نسبت پایین سرمایه به نیروی کار و ناپایداریهای عمومی، از ویژگیهای بخش کشاورزی در این کشورها به شمار می‌رود. ناپایداری شرایط نیز، سبب شده است، کشاورزی همواره فعالیتی همراه با ریسک باشد. در واقع، فعالیتهای کشاورزی بستگی به طبیعت و وضع محیطی دارد و همیشه حادثه‌ها و بلاهای طبیعی، از بزرگترین نگرانیهای کشاورزان بوده است که بیشتر این خطرها نیز، پیشبینی‌پذیر نیست. از ۴۰ نوع حادثه طبیعی که در جهان ثبت شده، ۳۱ نوع آن در ایران رخ می‌دهد و کشور ما در این زمینه، دهمین کشور بلاخیز جهان به شمار می‌آید (۲).

تجربه نشان می‌دهد، اینگونه خسارتهای، حتی اگر جزئی هم باشد، وقفه و اختلال بزرگی در زندگی و فعالیتهای اقتصادی بیشتر کشاورزان و فعالان بخش کشاورزی و بویژه کشاورزان میانه حال، پدید می‌آورد. برای رویارویی با خطرهای گوناگونی که پیش روی تولید در بخش کشاورزی، کشاورزان و جوامع روستایی و همچنین برنامه‌ریزان کشورهای مختلف قرار دارد، روشهای مختلفی نیز وجود دارد که

مهمترین آن عبارت است از: پرهیز یا اجتناب (از مخاطره‌های اجتناب‌پذیر)، پیشگیری از مخاطره‌ها و چاره‌اندیشی (در برابر مخاطره‌های اجتناب‌ناپذیر و پیشگیری ناشدنی) (۸).

از جمله برنامه‌های رویارویی و چالش با خطر، دخالت دولتها در امر مهار خطر از راه بیمه محصولات کشاورزی است تا در برابر زیانهای برخاسته از سوانح و رخدادهای ناگوار طبیعی از کشاورزان حمایت شود و بدینسان، به حفظ سطح درآمد بهره‌وری آنان یاری رساند. این سیاست در ایران نیز، در کنار دیگر سیاستهای کاهش ریسک تولید به عنوان یکی از راههای تضمین سرمایه‌گذاری تولیدکنندگان، مورد توجه بوده و برپا شدن، آغاز به کار و توسعه روزافزون صندوق بیمه کشاورزی (صندوق بیمه محصولات کشاورزی پیشین) و حمایتهای آن در برابر خسارتهای برآمده از سوانح طبیعی و حوادث قهری مانند سیل، توفان، تگرگ، زلزله، سرما و گرما نیز، در همین راستاست و تداوم آن حمایتها ضروری می‌نماید و در صورت فراگیر شدن آن در بین تولیدکنندگان این بخشها می‌تواند ابزار و راهکار مناسبی برای رسیدن به هدفها و سیاستهای بخش کشاورزی کشور باشد (۶).

از آنجاکه بیمه محصولات کشاورزی برای جامعه تولیدکننده بخش کشاورزی کشور، پدیده‌ای نوین به شمار می‌رود و مدت زیادی از اجرای آن نمی‌گذرد؛ بنابراین، آگاهی و شناخت از نوع نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی می‌تواند گامی مؤثر برای بررسی چالشها و دشواریهای طرحهای بیمه کشاورزی از نظر کشاورزان و همچنین، شناسایی راههای گسترش استفاده از طرحهای بیمه کشاورزی و آگاهی از سازه‌های مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی و در نهایت، حرکت در جهت افزایش هرچه بیشتر مطلوبیت این طرحها به شمار آید. در همین راستا، این تحقیق نیز، با هدف شناسایی عوامل اجتماعی و

اقتصادی مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی انجام شده است. بر همین اساس، برای دستیابی به این هدف کلی، هدفهای اختصاصی زیر مورد نظر قرار گرفت:

۱. بررسی ویژگیهای فردی تأثیرگذار بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی .
۲. بررسی ویژگیهای زراعی تأثیرگذار بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی .
۳. بررسی نقش عوامل اجتماعی در نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی.
۴. بررسی تأثیر عوامل اقتصادی بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی .

فصلنامه
پژوهشی

پیشینه پژوهش

در زمینه موضوع و ادبیات پژوهش حاضر، پیش از این، پژوهشها و مطالعات بسیاری انجام گرفته است. برای نمونه، کرباسی(۱۳۷۹) با بررسی نگرش کشاورزان و عوامل مؤثر بر بیمه محصولات کشاورزی و استفاده از مدل لوجیت، نتایج به دست آمده در مورد گندم، جو، چغندر قند و شماری دیگر از محصولات را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج این مطالعه نشان داد که افزایش میزان تحصیلات، تقاضای بیمه را در مورد گندم، جو و چغندر قند افزایش می‌دهد و مشاغل جانبی کشاورز، اثر منفی بر گرایش به بیمه محصول دارد. همچنین، میزان پس‌انداز کشاورز از احتمال پذیرش بیمه در مورد چغندر قند و جو، می‌کاهد. از دیگر نتایج این تحقیق، اثر اعتبارات مالی کشاورزان بر افزایش احتمال پذیرش بیمه در مورد محصول جو است.

آبیاری و قدیریان (۱۳۸۰) به منظور بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به بیمه محصول سویا در استان گلستان پژوهشی انجام داده‌اند که بر اساس یافته‌های آن، عواملی همچون اندازه مزرعه، سن کشاورز، تنوع محصولات و الگوی کشت کشاورز، سابقه خطر و خسارت، سطح بیمه شده دیگر محصولات و میزان اعتبارات دریافت شده از سوی کشاورز، از مهمترین عوامل تعیین کننده گرایش به بیمه سویا به شمار می‌آید.

همچنین، سلامی و احمد آبادی (۱۳۸۰) در مطالعه‌ای با عنوان «عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان چغندرکار به خرید بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان استان خراسان» به این نتیجه رسیدند که متغیرهای سطح سواد و اندازه مزرعه، عیار چغندرقد و تنوع تولید، چهار عامل مهم و تأثیرگذار در تمایل و گرایش کشاورزان به خرید بیمه محصولات کشاورزی است.

در تحقیق دهکردی و همکاران (۱۳۸۱) که در مورد کشاورزان استانهای چهارمحال و بختیاری و اصفهان انجام گرفت، بین متغیرهای سن، سطح تحصیلات کشاورزان و گرایش به مشارکت در طرحهای بیمه، رابطه معنیداری دیده نشد؛ ولی میان متغیر میزان درآمد، اندازه زمین، پرداخت بموقع غرامت و گرایش به مشارکت در برنامه‌های بیمه، رابطه معنیداری وجود داشت. به باور این پژوهشگران، جلب رضایت زارعان گندمکار، مهمترین عامل در ایجاد علاقه‌مندی به بیمه است.

نتایج تحقیق نوروزی و چپذیری (۱۳۸۵) با عنوان «سازده‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر در نگرش گندمکاران شهرستان نهاوند پیرامون توسعه آبیاری بارانی» نشان داد که بین میزان تماسهای ترویجی، میزان استفاده از کانالهای ارتباطی، میزان مشارکت اجتماعی و دانش فنی گندمکاران در زمینه زراعی با نگرش گندمکاران پیرامون توسعه آبیاری بارانی، رابطه‌ای مثبت و معنیدار وجود دارد.

از سوی، وندویر^۱ (۲۰۰۱) در مطالعه‌ای که در ویتنام شمالی انجام داد، به بررسی تقاضای بیمه از سوی کشاورزان این منطقه به صورت پیمایشی پرداخت. او در پایان تحقیق خود نتیجه می‌گیرد، چشم‌انداز و خصوصیت‌های بیمه‌ای کشاورزی، خصوصیت‌های فردی، درآمد مزرعه و کشاورزی و سطح تحصیلات کشاورزان، از عوامل اصلی تقاضا برای بیمه کشاورزی است.

پژوهش‌های هارداکر و همکاران^۲ (۲۰۰۴) نیز تأیید می‌کند که در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به کشاورزی، افراد همواره با عوامل پیشینی ناپذیر روبه‌رو هستند و تصمیم‌گیری‌های آنان بر پایه تجربه‌های شخصی، درجه آگاهی، روحیه رویارویی با مخاطره‌ها و دستیافتن به اطلاعات از منابع اطلاعاتی استوار است. در این راستا، عضو بودن در تشکلهای و ارتباط با دیگر کشاورزان نیز، نقش مهمی دارد.

روش و ابزار پژوهش

از آنجاکه هدف این تحقیق، بررسی سازه‌های مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی است، از لحاظ معرفی جامعه و شرایط مورد مطالعه، پژوهش حاضر از نوع کاربردی به روش توصیفی - همبستگی و علی - ارتباطی است. نظر به اینکه تمامی افراد جامعه را نمی‌توان مورد مطالعه قرار داد، تعدادی از آنها که دارای خصوصیت‌های جامعه آماری باشند، به عنوان نمونه انتخاب می‌شوند. در این تحقیق نیز، نمونه و حجم آن براساس فرمول کوکران تعیین، و پس از بررسی برابر ۱۷۳ محاسبه شد که به منظور افزایش حدود

1. Vandevveer
2. Hardaker & et al

اطمینان ۱۰ درصد به این مقدار افزوده شد و در نهایت به تعداد ۱۹۳ نفر (n=۱۹۰) رسید. ابزار اصلی تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه بود که برای تدوین آن، نخست مبانی نظری موضوع با توجه به منابع و مراجع مرتبط بررسی شد. سپس با در نظر گرفتن مطالعات و چارچوب نظری، پرسشنامه مقدماتی تنظیم گردید و پس از اطمینان از روایی و پایایی و انجام اصلاحات، پرسشنامه نهایی تدوین شد. روایی ابزار پژوهش نیز، با استفاده از دیدگاهها و رهنمودهای هیئت یا پانل متخصصان و استادان رشته ترویج و آموزش کشاورزی، به تأیید رسید. همچنین، برای تعیین پایایی آن، ۳۰ پرسشنامه در جامعه‌ای مشابه جامعه آماری تحقیق، تکمیل شد و مقدار آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برابر ۰/۸۴ بود و نشان از قابلیت اعتماد ابزار تحقیق داشت. برای تحلیل داده‌ها نیز، نرم افزار spss و روشهای آماری ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون کای اسکور به کار رفت.

نتایج و بحث

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، میانگین سن کشاورزان مورد مطالعه ۵۵ سال و جوانترین و مستترین آنها به ترتیب ۲۴ و ۹۱ سال سن داشتند. به نظر می‌رسد این امر نمایانگر حرکت جامعه مورد مطالعه به سوی پیری و فرار جوانان از بخش کشاورزی است. از نظر میزان تحصیلات، بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلی کمتر از ۶ سال بود که با در نظر گرفتن سرعت تغییر و تحول‌ها در بخش کشاورزی، چندان مناسب نیست. از لحاظ سابقه کار کشاورزی اندکی بیش از نیمی (۵۰/۵ درصد) از کشاورزان دارای بیش از ۳۰ سال سابقه فعالیت کشاورزی بودند (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی کشاورزان مورد مطالعه براساس ویژگیهای فردی (واحد: درصد)

ردیف	متغیر	طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی
۱	سن	کمتر از ۳۰ سال	۱۳	۶/۸
		۳۰-۶۰ سال	۱۰۳	۵۴/۳
		۶۰-۹۰ سال	۷۳	۳۸/۴
		بیشتر از ۹۰ سال	۱	۰/۵
۲	سطح تحصیلات	کمتر از ۶ سال	۱۲۷	۶۶/۸
		۶-۱۲ سال	۴۱	۲۱/۶
		۱۲-۱۶ سال	۱۵	۷/۹
		بیشتر از ۱۶ سال	۷	۳/۷
۳	سابقه کار کشاورزی	کمتر از ۱۰ سال	۳۹	۲۰/۵
		۱۰-۲۰ سال	۳۵	۱۸/۴
		۲۰-۳۰ سال	۲۰	۱۰/۶
		بیشتر از ۳۰ سال	۹۶	۵۰/۵

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

فصلنامه
پژوهشی

از لحاظ ویژگیهای زراعی، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، ۷۷/۹ درصد از کشاورزان، دارای کمتر از ۵ هکتار زمین بودند که خود نمایانگر وجود خرده مالکی در کشاورزی استان است. همچنین ۹۰/۵ درصد از کشاورزان، متوسط عملکرد کمتر از ۵ تن در هکتار داشتند (جدول شماره ۲)

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی کشاورزان مورد مطالعه براساس ویژگیهای زراعی (واحد: درصد)

ردیف	متغیر	طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مساحت زمین زراعی	کمتر از ۵ هکتار	۱۴۸	۷۷/۹
		۵-۱۰ هکتار	۲۶	۱۳/۷
		۱۰-۱۵ هکتار	۶	۳/۲
		بیشتر از ۱۵ هکتار	۱۰	۵/۲
۲	متوسط عملکرد در هکتار	کمتر از ۵ تن	۱۷۲	۹۰/۵
		۵-۱۰ تن	۶	۳/۲
		بیشتر از ۱۰ تن	۵	۲/۶
		بی پاسخ	۷	۳/۷

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

خلیل نژاد، زمانی پور

همچنین، یافته‌های پژوهش، نشان می‌دهد، ۳۷/۹ درصد از کشاورزان دارای سطح درآمد کمتر از ۵۰۰ هزار تومان برای فعالیتهای کشاورزی بودند که نشان‌دهنده سطح پایین درآمد کشاورزان است (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی کشاورزان مورد مطالعه براساس سطح درآمد (واحد: درصد)

ردیف	متغیر	طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی
۱	درآمد برگرفته از	کمتر از ۵۰۰ هزار تومان	۷۲	۳۷/۹
	فعالیت‌های کشاورزی	۵۰۰ هزار تومان تا ۱ میلیون تومان	۵۶	۲۹/۵
		۱-۵ میلیون تومان	۶۲	۳۲/۶

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بیمه و کشاورزی

سال ششم
شماره ۲۱
۱۳۸۸

از دیگر یافته‌های این پژوهش، نتایج به دست آمده از بررسی میزان مشارکت اجتماعی کشاورزان در سه مقوله شرکت در انتخابات، شرکت در فعالیتهای فرهنگی محل سکونت و عضو بودن در انجمنها بود که در نهایت مشخص شد، ۶۷/۹ درصد از کشاورزان، در سطح متوسط مشارکت اجتماعی قرار دارند (جدولهای شماره ۴ و ۵)

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی کشاورزان مورد مطالعه براساس مشارکت اجتماعی (واحد: درصد)

ردیف	متغیر	طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی
		کم	۳۳	۱۷/۴
۱	مشارکت اجتماعی	متوسط	۱۲۹	۶۷/۹
		زیاد	۲۸	۱۴/۷

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۵: میزان مشارکت اجتماعی کشاورزان

انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	گویه‌های مشارکت کشاورزان در فعالیتهای اجتماعی
۰/۱۴۸	۳/۹۲	شرکت در انتخابات
۰/۹۵۵	۳/۰۶	شرکت در فعالیتهای فرهنگی
۱/۱۳۶	۲/۴۱	عضو بودن در انجمنها و...

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

برای سنجش نگرش کشاورزان نیز، مجموعه‌ای با ۱۴ گویه تدوین شد که مخاطبان، میزان موافقت خود را با هر گویه در یک مقیاس ۵ قسمتی لیکرت (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم، در دامنه ۱ تا ۵) برای گویه‌های مساعد و (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم، در دامنه ۵ تا ۱) برای گویه‌های نامساعد بیان کردند که از جمع پاسخهای داده شده، نمره میزان نگرش هر یک از مخاطبان به دست آمد. براساس این نتایج مشخص شد که ۷۴/۲ درصد از کشاورزان، دارای سطح نگرش متوسطی پیرامون بیمه محصولات کشاورزی هستند (جدولهای شماره ۶ و ۷).

فصلنامه
پژوهشی

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی کشاورزان مورد مطالعه براساس نگرش پیرامون

بیمه محصولات کشاورزی (واحد: درصد)

ردیف	متغیر	طبقه بندی	فراوانی	درصد فراوانی
۱	نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی	نامساعد	۳	۱/۶
		متوسط	۱۴۱	۷۴/۲
		مساعد	۴۶	۲۴/۲

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۷: میزان نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی

انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	گویه‌های نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی
۱/۲۱۸	۲/۴۲	اطلاعاتی که کارشناسان صندوق بیمه پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در اختیار کشاورزان قرار می‌دهند، کافی نیست.
۱/۱۸۹	۲/۴۶	غرامت پرداختی به کشاورزان به نسبت حق بیمه پرداختی کم است.
۱/۱۶۳	۲/۵۱	در حال حاضر، امکان برخورداری از مشاوره و اطلاع از شرایط بیمه برای کشاورزان مقدور نیست
۱/۱۰۱	۲/۸۴	برای بیمه کردن محصولات خود نیاز به صرف وقت و هزینه زیادی دارم.
۱/۴۲۷	۲/۹۲	درآمد برگرفته از محصولات کشاورزی برای پرداخت حق بیمه کافی نیست.
۱/۲۵۳	۳/۱۱	میزان و نوع محصولات کشاورزی که دارم، ارزش بیمه کردن ندارد.
۱/۱۳۴	۳/۱۳	استفاده از بیمه محصولات کشاورزی باید برای تمامی کشاورزان اجباری شود.
۱/۱۲۳	۳/۲۶	حوادث، قضا و قدر است.
۱/۳۵۲	۳/۵۱	خسارتهای وارد شده در فعالیتهای کشاورزی به اندازه‌ای نیست که نیازی به بیمه باشد .
۱/۲۵۵	۳/۶۴	می‌خواهم با شرایط بیمه بیشتر آشنا شوم .
۱/۰۳۱	۳/۷۱	استفاده از بیمه محصولات کشاورزی برای کشاورزان اطمینان بخش است.
۰/۹۰۲	۳/۹۶	رضایت کشاورزانی که در سالهای قبل محصولات خود را بیمه کرده‌اند، برایم در تصمیمگیری در مورد بیمه کردن محصولاتم اهمیت دارد.
۰/۸۱۵	۴/۰۹	افزایش امکان دسترسی به کارگزاریهای بیمه، سبب بالا رفتن انگیزه کشاورزان برای بیمه کردن محصولات خود می‌شود.
۰/۸۵۲	۴/۲۷	کار کشاورزی همواره با خطرهایی روبه‌روست و باید برای رویارویی با این خطرها، چاره اندیشی کرد

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

رابطه میان متغیرهای فردی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی:

انجام ضریب همبستگی پیرسون نمایانگر وجود رابطه منفی و معنیداری بین سن کشاورزان و نگرش آنان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است که با نتایج

تحقیقات آبیاری و قدیریان (۱۳۸۰) و وندویر (۲۰۰۱) مطابقت دارد. به دیگر سخن، هرچه سن کشاورزان بالاتر می‌رود، نگرش آنان در مورد بیمه محصولات کشاورزی منفی‌تر می‌شود (جدول شماره ۸).

رابطه میان متغیرهای زراعی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی :

برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج به دست آمده، نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین متوسط عملکرد در هکتار و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است. به دیگر سخن، هرچه کشاورزان دارای متوسط عملکرد بالاتری در هکتار باشند، نگرش مثبت‌تری پیرامون بیمه محصولات کشاورزی خواهند داشت. همچنین، میان نوع نظام زراعی و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی، رابطه معنی‌داری مشاهده شد (جدول شماره ۸).

رابطه میان متغیرهای اقتصادی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی:

نتایج به دست آمده از آزمون پیرسون، نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین درآمد برگرفته از فعالیتهای کشاورزی و نگرش آنان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است که نتایج تحقیقات دهکردی و همکاران (۱۳۸۱) و وندویر (۲۰۰۱) نیز تأییدگر این موضوع است.

بر این اساس، هرچه سطح درآمد کشاورزان از فعالیتهای کشاورزی بالاتر می‌رود، نگرش آنان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی مثبت‌تر می‌شود. همچنین رابطه مثبت و معنی‌داری بین میزان استفاده از تسهیلات حمایتی و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی مشاهده شد که با نتایج پژوهشهای آبیاری و قدیریان (۱۳۸۰) و کرباسی (۱۳۷۹) مطابقت داشت و این بدان معنی است که با افزایش میزان استفاده از تسهیلات مالی، نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی، مثبت‌تر می‌شود (جدول شماره ۸).

رابطه میان متغیرهای اجتماعی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی: نتایج به دست آمده، نشاندهنده رابطه معنی‌دار میان میزان رضایت کشاورزان از برخورد مسئولان و نگرش آنان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است (جدول شماره ۸).

جدول شماره ۸: همبستگی متغیرهای مورد مطالعه و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی

نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی		متغیر	عامل
آماره	Sig		
-۰/۱۹	۰/۰۰۹	سن	فردی
۰/۱۱۶	۰/۱۱۵	سطح تحصیلات	
۰/۱۱۲	۰/۱۲۶	سابقه کار کشاورزی	
۰/۱۲۳	۰/۰۹	مساحت زمین زراعی	زراعی
۰/۲۷۱	۰/۰۸	میزان زمین زیر کشت	
۰/۲۸۹	۰/۰۰	متوسط عملکرد در هکتار	
۰/۳۸۷	۰/۰۱	نوع نظام زراعی	
۰/۰۰۸	۰/۰۰	درآمد برگرفته از فعالیتهای کشاورزی	اقتصادی
۰/۲۸۷	۰/۰۴	میزان استفاده از تسهیلات مالی	
۰/۲۳۹	۰/۳	نوع مالکیت زمین	
۰/۰۳	۰/۶	میزان رضایت از فروش محصول	
۰/۳۵۹	۰/۹۱۴	مشارکت اجتماعی	اجتماعی
۰/۲۷	۰/۷	میزان همکاری با تعاونیهای روستایی	
۰/۵۱۵	۰/۰۰	میزان رضایت از برخورد مسئولان بخش کشاورزی	

جمع‌بندی و پیشنهادات

در پایان این نوشتار، با توجه به یافته‌های پژوهش، ضمن جمع‌بندی کوتاهی از مطالب پیشگفته، پیشنهادهایی برای بهبود وضع کنونی، بدین شرح، ارائه می‌شود:

- با توجه به اینکه درآمد برگرفته از فعالیتهای کشاورزی، رابطه معنیداری با نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی دارد، پیشنهاد می‌شود راهکارهایی برای افزایش سطح درآمد کشاورزان و تضمین آن اندیشیده شود. همچنین مسئولان صندوق بیمه کشاورزی می‌توانند، ضمن توجه به افراد دارای بنیه مالی ضعیف، راهکارهایی برای آسانسازی امر بیمه کردن محصولات کشاورزی این گروه از کشاورزان، همچون قسطی کردن حق بیمه و مانند آن در نظر گیرند و اجرا کنند.
- آسانسازی امر پرداخت وام و دیگر تسهیلات حمایتی نیز می‌تواند، گامی اساسی برای ایجاد ذهنیتی مثبت برای کشاورز و تغییر نگرش پیرامون طرحهایی همچون بیمه محصولات کشاورزی، به شمار آید.
- بازنگری و بازآموزی کارکنان و مسئولان بخش کشاورزی در شیوه و چگونگی برخورد با ارباب رجوع، می‌تواند نقشی مؤثر در بهبود نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی داشته باشد.
- توجه مسئولان صندوق بیمه کشاورزی، به گروههای مختلف کشاورزان با نظامهای زراعی متفاوت، و تدوین راهکارهایی برای زیر پوشش قرار دادن همه گروههای زراعی نیز، از جمله اقدامهای مؤثر در این راستا به شمار می‌آید.
- در پایان، پیشنهاد می‌شود، مسئولان و مدیران بخش کشاورزی و صندوق بیمه، به کشاورزان جوان به عنوان سرمایه‌های انسانی بسیار مهم برای آینده بخش کشاورزی کشور، بیش از هر زمان دیگر، توجه نشان دهند.

منابع

۱. آبیاری، ن و قدیریان، ح، (۱۳۸۰)، «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به بیمه محصول سویا در استان گلستان»، مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه گذاری. تهران: صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
۲. ارتیاعی، ف و چیذری، م، (۱۳۸۵)، «بررسی دانش کارشناسان ترویج پیرامون بیمه محصولات کشاورزی»، فصلنامه بیمه و کشاورزی، سال سوم، شماره ۱۰، ص ۵۴-۷۹.
۳. دهکردی، ا و همکاران، (۱۳۸۱)، طرح مطالعاتی بررسی عوامل مؤثر بر گرایش کشاورزان بیمه محصولات کشاورزی در استانهای چهارمحال و بختیاری و اصفهان. تهران: صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
۴. سلامی، ح و احمدآبادی، م، (۱۳۸۰)، «عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم در استان مازندران»، مجموعه مقالات دومین گردهمایی اقتصاد کشاورزی ایران، تهران: انتشارات دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران.
۵. فائو، (۱۳۸۲)، کشاورزی در جهان به سوی ۲۰۱۵-۲۰۳۰. (مترجم: هومن فتحی). تهران: وزارت جهاد کشاورزی، معاونت برنامه ریزی و اقتصادی، موسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی.
۶. قلاوند، ک، (۱۳۸۲)، «بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان استانهای تهران و مازندران»، پایان نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۷. کرباسی، ع، (۱۳۷۹)، «بررسی نگرش کشاورزان و عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی»، مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه گذاری. تهران: بانک کشاورزی ایران.
۸. ملایی، ف، (۱۳۸۵)، «بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش و عدم پذیرش بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی» مطالعه موردی زعفران»، پایان نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، بیرجند: دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. نوروزی، الف و چیذری، م، (۱۳۸۵)، «سازدهای فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر نگرش گندمکاران شهرستان نهاوند، پیرامون توسعه آبیاری بارانی»، فصلنامه علوم ترویج و کشاورزی ایران. سال ۲، شماره ۲، ص ۵۹-۶۹.
10. Hardaker .J. B & Hurine .R B & Anderson . J . R , (2004), Coping with risk in agriculture , CAB International , Newyork : 17- 37 .
11. Vandever . monte L .A ,(2001), "Demand of area crop insurance among litchi producers in northern Vietnam" . *Jurnal of Agricultural Economics* . 26(2), pp: 173- 184 .